
درآمدی بر کتاب آرایه
شاهنامه فردوسی در دوره صفوی

نویسندگان

اشرف السادات موسوی لری

الهه مروج

شیراز ۱۳۹۵

نشر نگاره

سرشناسه	موسوی لر، اشرف السادات، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآورندگان	درآمدی بر کتاب آرایشی شاهنامه فردوسی در دوره صفوی / نویسندگان:
مشخصات نشر	اشرف السادات موسوی لر، الهه مروج
مشخصات ظاهری	شیراز: نگره، ۱۳۹۵
شابک	۱۰۸ ص.: مصور، جدول، نمودار
	۱-۸۳۶۰-۰۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	فیفا
یادداشت	کتابنامه ص. ۱۰۳
موضوع	کتاب آرایشی -- ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۴۸ ق.
موضوع	Book design -- Iran -- History -- Safavids, 1502 - 1736
موضوع	تذهیب -- ایران -- تاریخ -- صفویان، ۹۰۷ - ۱۱۴۸ ق.
موضوع	Illumination of books and manuscripts -- Iran -- History -- Safavids,
موضوع	کتاب آرایشی -- ایران -- تاریخ
موضوع	Book design -- Iran -- History
شناسه افزوده	مروج الهه، ۱۳۹۵ -
شناسه افزوده	فردوسی، ابوالفضل. ۳۲۹ - ۴۱۶ ق. شاهنامه
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۵ م ۱۳/۱۱۶ Z
رده‌بندی دیویی	۶۸۶/۰۹۵۵
شماره کتاب‌شناسی ملی	۴۲۳۰۰۹۵

درآمدی بر کتاب آرایشی شاهنامه فردوسی در دوره صفوی

نویسندگان: اشرف السادات موسوی لر / الهه مروج

کتاب آرایشی: نشر نگره / شابک: ۱-۸۳۶۰-۰۰۰-۷۸

چاپ اول / ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۸۵۰۰ تومان

نشر نگره

کلیه حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است.

آدرس: شیراز، میدان گاز، کوچه ۹ بلوار آزادی، پلاک ۱۳۰، تلفن: ۰۹۱۷۱۰۰۲۱۳۸

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۹	فصل اول / بررسی تاریخچه صفحه‌آرایی در ایران
۹	تاریخچه صفحه‌آرایی در ایران باستان
۱۱	بررسی کتابت در دوره اسلامی
۲۳	تحولات در دربار پادشاهان صفوی و تأثیرات آن بر هنر کتاب‌آرایی
۳۹	فصل دوم / معرفی شاهنامه‌های دوره صفوی
۳۹	معرفی شاهنامه‌های دوره صفوی
۴۵	ویژگی‌های صفحه‌آرایی دوره صفوی
۵۴	بررسی شاهنامه‌های دوره صفوی موجود در ایران
۶۱	فصل سوم / مطالعه تطبیقی صفحه‌آرایی شاهنامه‌های دوره صفوی
۶۱	بررسی و تطبیق صفحه‌آرایی شاهنامه‌های دوره صفوی
۹۵	فصل چهارم / صفحه‌آرایی ایرانی-اسلامی در گرافیزم و صفحه‌آرایی معاصر ایران
۹۵	ارائه شاخص‌های صفحه‌آرایی ایرانی-اسلامی
۱۰۳	منابع و مأخذ

مقدمه

شاهنامه یکی از شیواترین و طولانی ترین متون منظم فارسی و از مهم ترین نسخ خطی در دوره اسلامی پس از قرآن است. فردوسی با نگارش شاهنامه به عنوان اسطوره فنی روایی و حماسی، بین ارزش های ادبی و مذهبی تشیع پیوندی استوار برقرار ساخت، واژگان سره فارسی را به کار گرفت، نام های جغرافیایی، اعلام، آلات موسیقی با روایات، افسانه ها، اسطوره ها، پهلوانان، شاهان را ضبط نمود و امروز مرز شاهنامه با خوانی هویت ایرانی است. شاهنامه با تمام خصایص ادبی، هنری، تاریخی، اخلاقی و حماسی خود، در طول تاریخ هموار مورد توجه ایرانیان قرار گرفته، هرچند این اقبال فراز و فرودی داشته است. ماه به بر حال فردوسی و شاهنامه اش از معرض توجه نخبگان نافذ فرهنگی، سیاسی حاکم در تمام احوال دور نبوده است. جایگاه شاهنامه فردوسی نزد جهانیان تا بدان جا است که اندک مدتی پس از سرایش آن ضایع، روایات و شخصیت های آن مورد توجه محققان و پژوهشگران ایرانی و غیر ایرانی قرار گرفت. مضامین ادبی، موضوعات ملی، قابلیت های تصویری و روایت های دلکش، ادب و شخصیت مؤلف شاهنامه، همچنین سنت نقاشی داستان های حماسی در دوران باستانی موجب شد تا شاهنامه مهم ترین کتاب ایرانی برای تصویرگری محسوب گردد. پس از استیلای مغول بر ایران شاهنامه بیشتر مورد توجه هنرمندان قرار گرفت و در هر عصر به دست برجسته ترین هنرمندان، نگارگری و کتابت شده است. در بسیاری از دودسته های حاکم از ترک تا مغول و ایران شاهنامه از جایگاه ویژه ای در بین حاکمان برخوردار بوده است. به همین دلیل آثار نفیس و قابل توجهی از شاهنامه فردوسی تا به امروز برجای مانده است. ویژگی های منحصر به فرد این اثر بزرگ حماسی نگارنده را ترغیب کرد تا به بررسی و مطالعه این اثر مهم و برجسته ایرانی بپردازد. به سبب پراکندگی شاهنامه های ایران در دانشگاه ها، موزه ها و کتابخانه های مختلف، معدودی از این نسخ ارزشمند در ایران موجود بوده که بیشتر مربوط به دوره صفوی است که شاخه ی آن رواج هنر کتابت و درخشش کتاب آرایی است. آنچه انگیزه اصلی در تحقیق کتاب ها می گردیدند، مطالعه ابعاد هنری و فرهنگی شاهنامه با تاکید بر دو گزاره مهم «گرافیک» و «صفحه آرایی» است. از آنجا که در ایران، ها معطوف به بررسی خوشنویسی و نگارگری نسخ خطی مخصوصا شاهنامه است، محققان و دانشجویان هنر در زمینه ویژگی های اصول صفحه آرایی در نسخ آشنایی محدودی دارند، در این

زمینه بیشتر به بررسی رابطه‌ی خط و نگاره می‌پردازند. به دلیل در دسترس نبودن شاهنامه‌های خارج از ایران پژوهش محدود به شاهنامه‌های داخل ایران است. در ابتدا ۵۹ شاهنامه دوره صفوی موجود در کتابخانه‌ها و موزه‌های ایران به عنوان متون مورد تحلیل برگزیده شدند. همچنین در تحقیق درباره موضوع بازه زمانی به دوره صفوی محدود می‌گردد که برای مطالعه بیشتر در نسخ این دوره به بررسی پیشینه کتاب‌آرایی و ویژگی‌های آن پرداخته می‌شود. گردآوری داده‌ها، زمینه را برای تحلیل و تجزیه بهتر آن‌ها به منظور دستیابی به ساختاری که بتواند مبین ارتباط احتمالی این یافته‌ها بر یکدیگر باشد و داده‌های ادبی و هنری در کنار یکدیگر و در قیاس با هم قرار گرفتند و تاج این جستار را رقم زدند. این کتاب با تدوین معیارهای زیبایی‌شناسانه در نسخه پردازی و صفحه‌آرایی شاهنامه‌های دوره صفوی موجود در ایران و همچنین بررسی آرایه‌ها و استفاده از اصول و زیباییات بدست آمده بیانگر الگوها و راهکارهایی در عرصه‌ی گرافیک و کتاب‌آرایی و صفحه‌آرایی امروز است.

در اینجا لازم است تا ساس و نمکر خود را از همه عواملی که در زمینه‌ی تحقیق این اثر را فراهم نموده‌اند اظهار نمایم. ابتدا با تلاش‌های محققانه‌ی سایر پژوهشگران، هنرمندان، سیاست‌گذاران فرهنگی و اجتماعی این مر و بوم زمینه تحقیقات ارزشمند و مثمر در زمینه‌ی احیای فرهنگ و هویت ایرانی در آثار معاصر فراهم گردید.